

Nr 177.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendommar; given Stockholms slott den 14 mars 1922.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt i punkterna 1:o—3:o.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 mars 1922.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anhåller att få underställa Kungl. Maj:ts prövning vissa ärenden angående försäljning av kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendommar, vilka ärenden synts böra föranleda framställning till riksdagen, samt anför härom följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 150 häft. (Nr 177.)

1:o

[1.] Kungsladugården 5 $\frac{3}{4}$ mantal Borgholm nr 1—6 jämte lägenheten Borgholm nr 7, en trädgård, i Repplinge socken av Kalmar län är utarrenderad till den 14 mars 1923 mot ett årligt arrende av 4,525 kronor. Vid utarrenderingen har bland annat vissa områden om 83.60 hektar av egendomens utmark undantagits och ställts under skogsstatens omedelbara vård och förvaltning, dock med rätt för arrendatorn att från de undantagna områdena erhålla utsyning av husbehovsvirke.

Borgholm nr
1—6 jämte
lägenheten
Borgholm nr
7, en träd-
gård, i Kal-
mar län.

Efter det att ett till staden Borgholm jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 17 maj 1895 försålt område på grund av brev den 7 april 1899 överflyttats till staden, har detsamma från styckats egendomen och åsatts $\frac{3}{100}$ mantal, i följd varav mantalet för egendomen i övrigt minskats till 5 $\frac{18}{25}$ mantal.

Ifrågavarande egendom, som är belägen intill staden Borgholm och angränsar i väster Kalmar sund, i öster Kolstads by och i söder Trygggestads by, innehåller en areal av 651.346 hektar, därav 200.948 hektar tomt och åker, 35.238 hektar äng och odlingsmark, 402.190 hektar avrösningsjord och 12.970 hektar impediment. Häri ingå slottsområdet om tillhopa 2.040 hektar och till Södra Ölands järnväg samt staden Borgholm och Repplinge församling upplåtna områden om tillhopa 2.477 hektar.

Å egendomen finnas lägenheterna Kaffetorpet, Nybygget, Johannesberg och Hemmet, försedda med åbyggnader i deras helhet tillhörande respektive innehavare, Bergdala, Lugnet, Dammen och Hagmanstorp, försedda med åbyggnader, av vilka en del tillhöra egendomens arrendator, samt Strömserum med bemålde arrendator tillhörigt boningshus.

Med anledning av förestående arrendeledighet har domänstyrelsen föranstaltat om arrendeuppskattning i vederbörlig ordning å egendomen, samt med skrivelse den 25 februari 1921 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid överlämnat ärendet tillhörande handlingar, däribland en av vice kommissionslantmätaren Oscar Modée 1900 över egendomens inägor upprättad karta, ävensom instrumentet över sagda den 18—20 maj 1920 hållna uppskattningsförrättning jämte en av t. f. extra lantmätaren Bertil Rydbeck 1919 över egendomen i dess helhet upprättad karta och beskrivning till densamma.

Vid uppskattningsförrättningen förelågo till prövning ansökningar av:

- 1) Innehavarna av samtliga förutnämnda lägenheter å egendomen om tillstånd för envar att inköpa innehavande lägenhet;
- 2) Henrik Nilsson, Målartorp, angående inköp av viss mark, gränsande till av honom förut från egendomen inlösta lägenheten Målartorp;
- 3) Arvid Andersson och Teodor Andersson, som en följd av år arrenderat den s. k. Kungsträdgården, om tillstånd att köpa densamma;
- 4) Borgholms stad om förvärv av visst område intill stadens mark;
- 5) Hemmansägare i Borgehage by, som i skrivelser i april 1918 och november 1919 gjort framställningar om förvärv av betesmark från egendomen;
- 6) Ölands kulturminnesförening, som begärt att få köpa visst område för hembygdsmuseum och mönstersmåbruk; samt
- 7) Svenska naturskyddsföreningen, som anhållit, att visst område måtte avsättas till nationalpark.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att den söder om den å Rydbecks karta med blyertsbokstäverna A, B, C, D, E, F, G, H, I och K belägna del av egendomen måtte jämte ägofigurerna å kartan nr 401 och 402 samt nr 572—574 omfattande utmarksområdet med en areal av tillhoppa 16.446 hektar till gemensam betesmark avsöndras och försäljas till egna hem sålunda, att därav bildades med bibehållande och något utökande av därinom befintliga ovanberörda lägenheterna Nybygget, Johannesberg, Dammen och Hemmet jämväl fyra nya obebyggda salulotter, allt med följande områden och saluvärden.

Littera å kartan	N a m n	Ägofigurer å kartan	Areal hektar	Saluvärde kronor
—	Nybygget (inbegripet ägorna till Strömserum)	405 a, 486—500, 521, 575—581, 583—585, 587.	12.791	4,300
—	Johannesberg	485, 501—520, 522—539	16.175	5,700
—	Dammen	541—571	17.334	8,450
—	Hemmet	474—484	1.684	600
A	—	208—213, 215—242	24.058	12,000
B	—	214, 243—262, 263 a, 265, 267—281	20.888	9,300
C	—	282—284, 286—297, 299, 302—346, 347 a	17.424	7,000
D	—	347—400 b	18.101	8,700

Av berörda gemensamma betesmark har Dammen tillagts andel med 18 %, litt. A med 33 %, litt. B 15 %, litt. C 12 %, litt. D 22 %, vilka andelars värde intagits i förberörda saluvärden för nu nämnda lägenheter.

Den å kartan med litt. A, B, C, D, E, F, G och H i blå färg angivna utfartsvägen har icke inräknats i de till försäljning föreslagna arealerna men ansetts böra tillförsäkras lägenheterna.

Angående förenämnda särskilda ansökningar må anmärkas följande.

Med anledning av den under 1) härovan omförmälda framställningen från *innehavarna av lägenheter under egendomen* hava uppskattningsmännen erinrat, att av lägenheterna enligt uppskattningsmännens förslag fyra föreslagits till försäljning. De övriga vore belägna dels inom huvudgårdens ägor, dels å den under skogsstatens förvaltning ställda marken, varför desamma av ägofigurhänsyn icke lämpade sig att avsöndras, i anledning varav uppskattningsmännen ansett sig icke kunna tillstyrka ansökningen härutinnan.

Länsstyrelsen har i utlåtande den 29 december 1920 hemställt, att innehavarna av torpen Bergdala, Lugnet och Hagmanstorp, vilka personer helt eller delvis ägde å respektive torp uppförda byggnader, måtte få med äganderätt förvärva de av dem innehavda torpen eventuellt med någon tillökning i areal, därest de så önskade, varför billighetsskäl talade. Även med hänsyn till numera rådande uppfattning angående det berättigade i dylika strävanden syntes ifrågavarande torparens intresse att åt sig förvärva egna hem böra tillgodoses.

Överjägmästaren i södra distriktet har i motsats till länsstyrelsen och i enlighet med uppskattningsmännen icke funnit sig kunna tillstyrka försäljning av lägenheterna Lugnet, Bergdala och Hagmanstorp, den förstnämnda enär densamma skulle komma att ligga på alla sidor omsluten av kronans mark och de sistnämnda på grund av deras läge å inägoområdet.

Den under 2) omnämnda ansökningen av *Henrik Nilsson*, Målartorp, avser, att han, som 1903 tillåtits inlösa från egendomen lägenheten Målartorp om 3.46 hektar, måtte få inköpa ett av honom under senare år arrenderat, till betesmark utlagt område om 5 å 6 hektar och beläget intill Målartorps och Trygggestads bys ägor.

Denna ansökning hava uppskattningsmännen förklarat sig icke kunna tillstyrka i föreliggande form. Sökanden har av dem ansetts böra hänvisas att inköpa en av de av uppskattningsmännen till försäljning föreslagna obebyggda lotterna, vilka innehölle så väl åkerjord som betesmark och av vilka en gränsade intill sökandens ägande lägenhet.

Länsstyrelsen har i denna del varit av samma åsikt som uppskattningsmännen.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 25 februari 1921 anført, att styrelsen i likhet med uppskattningsmännen ansett, att i fråga om Borgholms kungsladugård egnahemsintresset ej syntes böra tillgodoses i vidare mån än som i uppskattningsmännens förslag skett, och att alltså för detta ändamål måtte avyttras allenast de bebyggda lägenheterna Nybygget, Johannesberg, Hemmet och Dammen samt de obebyggda litt. A—D, och sålunda icke lägenheterna Lugnet, Bergdala och Hagmanstorp. Vad beträffade den andel i samfällid betesmark, som enligt uppskattningsmännens förslag skulle åtfölja försäljningen av vissa av förberörda egnahemslägenheter, syntes det möta svårighet att med gällande lagstiftning realisera nämnda förslag, och då härjämte lämpligheten av en sådan anordning kunde ifrågasättas, i ty att tvistigheter lätt torde kunna uppstå mellan delägarna i samfälligheten, kunde styrelsen icke biträda sagda förslag. Den utvägen stode öppen att vid stamfastighetens utarrenderande tillförsäkra blivande lägenhetsägare betesrätt å ifrågavarande område. Då i av uppskattningsmännen angivna saluvärden för ifrågavarande lägenheter intagits värdena å andelarna i den gemensamma betesmarken, borde, därest dessa ej åtföljde upplåtelserna, saluvärdena nedsättas för lägenheten Dammen till

7,630 kronor och för lägenheterna litt. A till 10,500 kronor, litt. B till 8,600 kronor, litt. C till 6,450 kronor och litt. D till 7,700 kronor. Vid lägenhetsförsäljningarna syntes förbehåll böra göras, dels därom att inga enskilda tillhöriga hus inginge i försäljningarna, dels ock om rätt för vederbörande lägenhetsinnehavare att fritt begagna den av uppskattningsmännen angivna utfartsvägen.

Arvid Anderssons och Teodor Anderssons ansökning att få förvärva den av dem av kungsladugårdens arrendator arrenderade så kallade Kungsträdgården, med ett område, som å ansökningen bilagd kartsbild utmärkts med en bred ljusröd linje, hava uppskattningsmännen ansett sig ej kunna förorda, då det ansökta området, som huvudsakligast bestode av mycket värdefull trädgård jämte ett skogsmarksområde, ägofigurerna nr 130 och 134 om 1.42 hektar, beväxt med synnerligen vacker och reslig skog av ek, ask och alm, vore beläget emellan egendomens byggnadsområde och stadens gräns och således på ett högst generande sätt skulle avskära egendomen från staden.

Länsstyrelsen, överjägmästaren och domänstyrelsen hava icke heller ansett sig kunna tillstyrka denna ansökning.

Borgholms stads ansökning avser, att i händelse kungsladugården skulle försäljas, staden måtte ej mindre få inköpa efter värdering ett å ansökningen bilagd karta genom en bred röd linje utmärkt område mellan staden, slottsberget och i väster intill stranden jämte torpen Bergdala och Kaffetorpet, om dessa ej av nuvarande innehavarna finge förvärfvas, samt skogsområdet väster om nämnda torp och å slottsbergets sluttning i norr och väster, för såvitt dessa områden ej komme att behållas i kronans ägo, än även få behålla nyttjanderätten till det område, vilket upplåtits till staden genom Kungl. Maj:ts brev den 22 december 1882, och utvidga detsamma genom inköp av höjdområdet till landsvägen åt öster och Allvaret åt söder ävensom att den så kallade Garderobstrappan och promenadvägen längs bergskanten åt öster till landsvägen och Allvaret måtte såsom hittills hållas öppen för promenaderande.

Uppskattningsmännen hava icke funnit sig kunna tillstyrka framställningen. Stadens fordringar syntes vara onaturligt stora och för tillfället ej av behovet påkallade, då förut inkorporerade delar ännu icke utnyttjats. Stadens och badortens framtida berättigade krav kunde bäst tillgodoses genom att området ställdes under skogsstatens förvaltning.

Länsstyrelsen har anfört, att staden till stöd för sin ansökning icke åberopat några giltiga skäl, i följd varav länsstyrelsen ansåge sig böra för det närvarande avstyrka framställningen.

Överjägmästaren och domänstyrelsen hava likaledes avstyrkt bifall till framställningen.

Framställningarna från *Borgehage hemmansägare* hava uppskattningsmännen, då samtliga sökande dels hade kvar sin betesmark söder om byns ägor, dels ock hade ett gemensamt Allvarsbete, funnit sig ej kunna förorda men tillstyrkt, att sökandenas intressen borde på det sätt tillgodoses, att de vid kungsladugårdens förnyade utarrendering tillförsäkrades rätt till bete efter tillgång mot lega.

Länsstyrelsen har förklarat sig kunna instämma med uppskattningsmännen samt hemställt att, därest blivande arrendator ansåge sig kunna intaga främmande kreatur till bete å Allvaret, i arrendekontraktet måtte införas bestämmelser, att byamännen skulle åga företrädesrätt till dylikt bete mot skälig gottgörelse.

Domänstyrelsen framhåller att, därest huvudgården komme att ånyo utarrenderas, vilket styrelsen förutsatte, byamännen torde kunna på enahanda sätt som hittills beredas tillfälle till bete å kungsladugårdens utmark.

Ölands kulturminnesförenings ansökan om inköp av mark blev av uppskattningsmännen i viss mån tillstyrkt. Sedermera har emellertid föreningen i skrivelse den 6 november 1920 förklarat sig villig att återkalla sin ansökning, därest föreningen finge nyttjanderätt till den s. k. Kaffetorpsstugan med tillhörande område om 0.41 hektar av den del av egendomen, som uppskattningsmännen föreslagit skola vid arrendet undantagas och ställas under skogsstatens vård och förvaltning. Sistnämnda framställning har tillstyrkts av jägmästaren, domänintendenten, länsstyrelsen och domänstyrelsen.

Svenska naturskyddsföreningen har i sin ansökan anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredande av skydd åt den landskapsbild, som omramade Borgholms slottsruin, i vilket avseende föreningen föreslagit, att såsom *naturpark enligt lagen angående naturminnesmärkens fredande den 25 juni 1909* måtte avsättas av Borgholms kungsladugård det område, som på ett ansökningen bifogat, den 9 augusti 1918 av förste lantmätaren O. Bergström gjort utdrag av en av Modée 1900 upprättad karta över egendomen avgränsats med röd färg, och vilket, sedan den närmare avgränsningen mellan ruinområdet blivit bestämd, komme att omfatta omkring 69 hektar.

Sedan länsstyrelsen förordat bifall till denna ansökning under uttalande av lämpligheten av att de områden, varom här var fråga, vårdades på sätt i lag om *nationalparker* vore föreskrivet, har naturskyddsföreningen, under framhållande av den stora betydelse en nationalpark av tillräckliga dimensioner, utskuren ur skogen vid Borgholm, skulle få för Sveriges natur och dess naturhistoriska forskning, hemställt, att det av föreningen äskade området måtte avsättas såsom *nationalpark enligt lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker*.

Före arrendeuppskattningen avgåvos över framställningen utlåtanden, utom av länsstyrelsen, jämväl av vetenskapsakademien, som tillstyrkte bifall, samt vederbörande skogsstatstjänstemän och domänstyrelsen. I överensstämmelse med skogsstatstjänstemännens yttranden förklarade domänstyrelsen — i utlåtande, avgivet före naturskyddsföreningens andra ansökning — att styrelsen icke ville motsätta sig ett avskiljande som naturpark av någon mindre del av området men på det bestämdaste avstyrka bifall till framställningen i sin helhet. Styrelsen framhöll att, därest dess mening vunne beaktande, styrelsen komme att såväl förhindra, att inplantering ägde rum av för platsen främmande träd- och buskarter, något som styrelsen under de senare åren, vad landet i allmänhet beträffade, sökt stävja, som även tillse, att, med måttfullt tillgodoseende av beståndsvårdens fordringar genom nödig rensningshuggning och ljushuggning, landskapsbildens och skogstypens karaktär ej förändrades, utan att såväl undervegetationen som ekskogen bevarades, varigenom enligt styrelsens förmenande såväl naturskyddets som ortens intressen bleve i tillräcklig grad tillgodosedda.

Uppskattningsmännen hava framhållit, att skogen hittills legat under skogsstatens vård utan att ringaste anmärkning mot dess skötsel beträffande intrång på vare sig natur eller kultur synts kunna med fog framställas, samt i enlighet med jägmästarens förslag hemställt, att egendomens skogsmark, omfattande även skogbeväxta bergssluttningen, motsvarande ägofigurerna å kartan nr. 12 och 13 samt

strandpartiet dock med undantag av fiskerätten, vilken borde bibehållas under arrendegården, fortfarande måtte stå under skogsstaten, varjämte uppskattningsmännen för övrigt instämt i de uttalanden, som i ärendet gjorts av överjägmästaren och domänstyrelsen.

Länsstyrelsen har i nytt utlåtande vidhållit sin förut i frågan intagna ståndpunkt, men då länsstyrelsen emellertid ville föreslå, att torpet Lugnet, som skulle ligga inom den av föreningen avsedda nationalparken, måtte hembjudas till inköp av dess nuvarande innehavare och att nationalparken ej heller borde omfatta Kaffetorget, som länsstyrelsen ville förorda till upplåtelse för Ölands kulturminnesförening, har länsstyrelsen hemställt, att sistberörda områden icke måtte inbegripas i parken. Därjämte borde tagas i övervägande, huruvida ej till vinnande av rakare gränser eller av annan anledning ytterligare något eller några områden borde utslutas från parken. Naturskyddsföreningen syntes därför böra beredas tillfälle att före ärendets avgörande avgiva yttranden om och till vilken omfattning en reduktion i fråga om den föreslagna parkens areal lämpligen kunde äga rum utan att det avsedda ändamålet förfelades.

Överjägmästaren i södra distriktet har förklarat sig anse den ekonomiska förlust, som otvivelaktigt skulle uppstå, särskilt om ett större område av skogen avsattes till nationalpark, ej vara så avsevärd, att den borde giva anledning till ett avslag. Skogens läge och naturens säregna karaktär tvingade under alla förhållanden till en i hög grad konservativ skötsel, varigenom inkomsterna från skogen, även i en framtid, komme att bli jämförelsevis små. Staten borde därför ikläda sig den pekuniära förlust, som uppstode, om skogen avsattes till nationalpark, då härigenom ett oskattbart, ideellt värde vunnas. Någon försäljning, som länsstyrelsen i motsatt till uppskattningsmännen föreslagit av den inom skogsområdet belägna lägenheten Lugnet, syntes ej, vare sig området bleve avsatt till kronopark eller nationalpark, höra ifrågakomma, enär det måste anses i hög grad olämpligt att fränsälja en ägofigur, som komme att ligga å alla sidor fullständigt omsluten av kronans mark, vartill komme, att vid en försäljning även måste avsättas mark för nödig utfartsväg.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 25 februari 1921, med anslutning till vad styrelsen tidigare framhållit och vad överjägmästaren anfört, förklarat sig ej hava något att erinra mot, att till *nationalpark* enligt lagen den 25 juni 1909 avsattes ett område om högst 30 hektar av ifrågavarande skogsmarks södra, intill Kalmar sund och Solliden belägna del. Därest avsättning till nationalpark av ifrågavarande område ej funnes böra ske, borde enligt styrelsens förut uttalade mening området förvaltas såsom kronopark. Då lägenheten Lugnet vore belägen inom samma område, kunde styrelsen även av sådan anledning ej biträda den ifrågasatta försäljningen av denna lägenhet, likasom det syntes styrelsen i likhet med överjägmästaren att försäljningen av sagda lägenhet ej heller kunde ifrågakomma, om skogsområdet skulle förvaltas som kronopark. I området för nationalparken borde ej heller ingå det så kallade Kaffetorget, vilket med tillägg av det område, som av Ölands kulturminnesförening i dess senaste ansökning avsåges, borde åt föreningen på särskilt arrende upplåtas på viss tid, för varje gång sammanfallande med arrendetiden för kungsladugården.

I utlåtande i ärendet den 13 april 1921 har vetenskapsakademien varmt

förordat, att till nationalpark måtte avsättas ett område om högst 30 hektar av skogsmarkens södra, intill Kalmar sund och Solliden belägna del.

För Hennes Maj:t Drottningen hava ingivits följande framställningar om förvärv av mark från kungsladugården.

I skrivelse den 20 november 1920 har gjorts framställning om tillstånd att till skäligt pris få inköpa med tillträde den 14 mars 1923 det område om cirka 3.796 hektar av kungsladugården, som å framställningen bifogad, av Fredr. Lagerlöf år 1911 upprättad karta funnes utmärkt med röd kantfärg och vilket vore av stor vikt för Hennes Maj:ts lägenhet Solliden, då utfartsväg till Allvaret och Färjestaden med mera endast med svårighet kunde anordnas på annat ställe. Området vore för närvarande enligt överenskommelse med nuvarande arrendatorn av kungsladugården upplåtet för ändamålet mot en årlig avgäld av 15 kronor.

Hörd över denna framställning har domänintendenten framhållit, att området, som vore beläget inom Sollidens dyrbara inhägnader och å vilket de prydliga inkörsportarna i Sollidens östra gräns vore belägna, syntes enbart av denna anledning böra höra till Solliden. Marken å det ifrågavarande området bestode icke av annat än kalkstensberg, där varken skog eller gräs kunde växa. Det vore därför utan minsta betydelse för kungsladugårdens avkastning. På grund härav och då området jämväl omfattade Sollidens enda utfartsväg österut, tillstyrkte domänintendenten bifall till framställningen. Med hänsyn till områdets belägenhet borde vid försäljning beräknas ett värde av åtminstone 50 kronor för hektar.

Vederbörande jägmästare och överjägmästare ävensom länsstyrelsen hava tillstyrkt upplåtelsen.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 25 februari 1922, under hänvisning till domänintendentens utlåtande rörande värdet av området, föreslagit en köpeskilling av 200 kronor samt att vanliga villkor för dylik upplåtelse måtte i förevarande fall stadgas.

Vidare har i skrivelse den 17 december 1921 gjorts framställning om tillstånd för Hennes Maj:t Drottningen att få av kungsladugården inköpa jämväl ett område av omkring 0.16 hektar, vilket å Lagerlöfs karta av 1911 utmärkts med grön kantfärg, med tillträdesrätt vid arrendetidens utgång den 14 mars 1923.

Domänintendenten har med anledning härav anfört, att området, som vore inhägnat dels med stenmur och dels med stältrådshägn, syntes vara beläget alldeles intill Kaffetorpets med ungefär hälften på den Allvarsmark, som enligt uppskattningensmännens förslag under kommande arrendeperiod skulle tillhöra arrendet och med andra hälften — bergssluttningen — på den mark, som skulle ställas under skogsstatens vård och förvaltning. Området bestode av fullkomligt improduktiv mark, s. k. övergivna kalkstensbrott. Varken skog eller gräs kunde i nämnvärd grad växa därå och området hade under hela innevarande arrendeperiod varit upplåtet av arrendatorn för en årlig avgift av endast 1 krona, vilket tillräckligt bevisade, att det ur skogs- och jordbruksintresse vore värdelöst. Naturligtvis hade området ett visst värde såsom villatomt, åtminstone 25 öre per kvadratmeter, men då en sådan upplåtelse ur estetisk synpunkt knappast vore tänkbar, ansåge domänintendenten, att 10 öre per kvadratmeter, eller 160 kronor, borde vara ett skäligt saluvärde. Då emellertid förvärvet av området tillsynes icke hade någon annan betydelse för Solliden än att förhindra allmänhetens utsikt över slottsområdet och

då den ifrågasatta avsöndringen skulle hava till följd, att den raka gränsen emellan Solliden och domänen bleve mindre tilltalande, kunde ifrågasättas, om icke Sollidens intressen i fullt ut samma utsträckning bleve tillgodosedda, därest området gratis upplättes åt Solliden för exempelvis 50 år.

Länsstyrelsen har i utlåtande den 17 januari 1922 tillstyrkt områdets försäljning till av domänintendenten föreslaget pris.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 20 januari 1922 anfört, att enahanda köpevillkor borde beträffande detta område stipuleras som dem, vilka av styrelsen föreslagits ifråga om förut omnämnda till försäljning åt Hennes Maj:t Drottningen ifrågasatta område. Beträffande köpeskillingen borde densamma, då området icke hade något värde ur skogs- och jordbrukssynpunkt och dess användande såsom villatomt vore uteslutet, icke sättas högre än till 50 kronor.

Sammanfattas vad av domänstyrelsen beträffande de särskilda ansökningarna anförts, har styrelsen beträffande egendomens disposition hemställt,

dels att till Hennes Maj:t Drottningen måtte på sedvanliga villkor försäljas de å Lagerlöfs karta med röd och grön kantfärg utmärkta områdena om respektive 3.796 och 0.160 hektar mot köpeskillingar av respektive 200 och 50 kronor;

dels att de bebyggda lägenheterna Nybygget, Johannesberg, Hemmet och Dammen samt de obebyggda lotterna litt. A—D måtte var för sig med angivet område försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar;

dels att till nationalpark enligt lagen angående nationalparker den 25 juni 1909 måtte avsättas ett område om högst 30 hektar av kungsladugårdens skogsmarks södra del invid Kalmar sund och intill lägenheten Sollidens gräns;

dels ock att av kungsladugården till Ölands kulturminnesförening måtte upplätas det å Rydbecks karta upptagna område om 2.62 hektar under arrende för tid och på villkor, som styrelsen föreslagit.

Då jag icke ansett mig kunna biträda försäljningsförslaget sådant detsamma av domänstyrelsen förordats, har, efter anmodan till styrelsen, av vederbörande domänintendent inforrats förslag till saluvärden såväl å den del av lägenheten Nybygget, som är belägen å området emellan vägen till Stora Rör och vägen till Repplinge och som betecknats med ägofigurerna nr 486—500 och 521 å Rydbecks karta, som ock å lägenheterna Johannesberg och Hemmet.

Domänintendenten har anfört, att en upplåtelse av lägenheten Nybygget med berörda gränser icke syntes giva anledning till ändring i de förut använda värden för åker, äng och avrösningsjord. Visser-

Bihang till riksdagens protokoll 1922. 1 saml. 150 häft. (Nr 177.)

ligen bleve lägenheten därigenom till arealen betydligt minskad, vilket föga överensstämde med innehavarens önskningsar, men dels vore den jord, som komme att bibehållas vid lägenheten, av bättre beskaffenhet än den s. k. Strömserumsjorden och dels torde det isolerade läget emellan två vägar och ägornas närbelägenhet omkring byggnaderna snarare giva anledning till höjning än sänkning.

Lägenhetens saluvärde har av domänintendenten uppskattats sålunda:

2.525 hektar tomt och åker à 500 kronor	=	kronor 1,262: 50
0.240 » äng à 300 kronor	=	» 72: —
3.865 » avrösningsjord à 250 kronor	=	» 966: 25
Summa 6.630 hektar		kronor 2,300: 75,
som avrundats till 2,300 kronor.		

I betraktande av de markvärden, som tillämpats vid årets fastighetstaxeringar, har någon ändring beträffande lägenheterna Johannesberg och Hemmet heller icke synt honom påkallad.

Domänstyrelsen har icke haft något att erinra mot domänintendentens förslag. Styrelsen framhåller, att lägenheterna Johannesberg och Hemmet icke syntes hava vid det tidigare uppskattningstillfället tilldelats några ägor utanför området mellan ovanberörda två vägar.

Departements-
chefen.

För egen del kan jag icke finna skäl föreligga till försäljning av andra delar av egendomen än lägenheten Nybygget med de gränser, som nyss angivits, lägenheterna Johannesberg och Hemmet samt de med Hennes Maj:t Drottningens ansökningar avsedda områdena.

Mot de dessa områden åsatta saluvärdena har jag icke anledning till erinran i annan mån, än att jag anser köpeskillingen för det område, som Hennes Maj:t Drottningen senast begärt att få förvärva, böra bestämmas i enlighet med domänintendentens förslag eller till 160 kronor.

Frågan om avsättande av något område till nationalpark synes mig, särskilt i avseende å arealbestämning, icke vara i så utrett skick, att den nu bör föreläggas riksdagen. Då området i varje fall icke skall utarrenderas, torde för ytterligare utredning angående lämpligt område frågans avgörande tillsvidare få vila. Med övriga i ärendet erforderliga beslut lär böra anstå, tills riksdagens beslut i försäljningsfrågorna föreligga.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av kronoegendomen $5\frac{18}{25}$ mantal Borgholm nr 1—6 jämte lägenheten Borgholm nr 7, en trädgård, i Repplinge socken av Kalmar län må försäljas

dels till Hennes Maj:t Drottningen de å Fredr. Lagerlöfs i ärendet åberopade karta utmärkta områdena om respektive 3.796 och 0.160 hektar mot köpeskillingar av respektive 200 och 160 kronor att till länsstyrelsen kontant erläggas vid tillträdet samt under villkor i övrigt,

att köparen ensam bestrider de för områdenas avskiljande och lagfart å fången förenade kostnader samt uppsätter och för framtiden underhåller hägnad mot kronans övriga mark;

dels ock enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar ovan nämnda lägenheterna Nybygget, Johannesberg och Hemmet, den förstnämnda med område i enlighet med vad av mig förordats, de båda sistnämnda med området i enlighet med uppskattningsmännens förslag, och samtliga med förbehåll därom, att inga enskilda tillhöriga hus ingå i försäljningarna.

2:o.

Kronoegendomen förra ryttmästarbostället $\frac{1}{2}$ mantal Brantåsa nr 2 Mellangård och $\frac{1}{2}$ mantal Brantåsa nr 3 Norregård i Moheda socken av Kronobergs län är utarrenderad till den 14 mars 1922 mot ett årligt arrende av 700 kronor. Sedan förslag väckts om egendomens försäljning efter styckning samt skogsstatstjänstemännen däröver yttrat sig i tillstyrkande riktning, har under 1919, jämlikt länsstyrelsens förordnande, av vederbörande lantmätare upprättats beskrivning över domänens åker och ängsmark samt utstakats gränser till lämpliga styckningsområden.

Sedan härefter under 1920 hållits förrättning för uppgörande av förslag till förnyad utarrendering har domänstyrelsen i skrivelse den 3 februari 1922 underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning samt därvid överlämnat ärendet tillhörande handlingar, varibland en av vice kommissionslantmätaren A. V. Lundberg 1879 upprättad och av extra lantmätaren Erik Jung 1919 kompletterad karta över egendomen med tillhörande beskrivningar.

Av handlingarna i ärendet inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som icke angränsar annan kronodomän, är belägen 1.15 mil från Lidnäs station å södra stambanan.

Ägoområdet är uppdelat i två skiften, hemskitet och utskiftet

[2.]

*Brantåsanr 4,
förut Brantåsa nr 2 Mellangård och
Brantåsa nr 3
Norregård, i
Kronobergs
län.*

eller den så kallade Riddarhagen samt en mindre utjord, benämnd Söderlund, belägen 0.9 mil från huvudgården inom Vegby skifteslag, vartill kommer egendomen tillhörande andel i en i sjön Stråken liggande ö.

Egendomen omfattar 187.6093 hektar, därav 18.7910 hektar åker, 72.8390 hektar äng, 94.1550 hektar avrösningsjord och 1.8243 hektar impediment.

Av egendomens inägojord har den 14 mars 1913 till Moheda församling att användas till skolhusplan försålts ett område om 0.3283 hektar.

Åkern med undantag av en mindre mossodling i skogen består av sur sandmylla på jätterbotten.

Ängsmarken utgöres huvudsakligen av tuvig och buskbeväxt hårdvallsäng. Såväl åker- som ängsmark är synnerligen stenbemängd, åkerjorden dessutom insprängd med ett stort antal jordfasta stenar.

Å egendomen varande, kronan tillhöriga byggnader äro i jämförelsevis gott stånd. Bryggghus och svinhus behöva dock nybyggas.

Å egendomens hemskifte finnas lägenheterna Lärkesholm, Bergsnäs, Blåberg och Björkelund, samtliga med undantag av sistnämnda lägenhet, som är obebyggd, försedda med innehavarna tillhöriga hus.

Å utskiftet finnes en bebyggd lägenhet Planen, vars åbyggnader tillhöra innehavaren.

Utjorden Söderlund är obebyggd. Nämnda område brukas av en utom egendomen, men omedelbart intill området boende lägenhetsinnehavare vid namn Anders Johannesson, skräddare till yrket.

Uppskattningsmännen hava på grund av jordmånens stenbundna och bergiga beskaffenhet och egendomens till följd därav synnerligen höga brukningskostnader icke funnit skäl föreligga för egendomens bibehållande i statsverkets ägo, utan hemställt, att egendomen måtte styckas och försäljas, för vilken förstnämnda åtgärd emellertid erfordrades, att de i egendomen ingående båda hemmanen Brantåsa nr 2 Mellangård och Brantåsa nr 3 Norregård sammanfördes till en jordeboksenhet.

Enligt den av extra lantmätaren Jung uppgjorda, av uppskattningsmännen biträdda planen till sådan ägostyckning skulle egendomen uppdelas i åtta å ovanberörda karta med litt. A, B, C, D, E, F, G och utjorden Söderlund betecknade lotter.

Av dessa lotter skulle lotten litt. A med kronans andel i den i sjön Stråken belägna ön försäljas tillsammans med lotten litt. G å offentlig auktion; lotten litt. B eller Björkelund försäljas under hand samt lotterna litt. C eller Lärkesholm, litt. D eller Bergsnäs, litt. E eller

Blåberg och litt. F eller Planen hembjudas nuvarande innehavare, vilka hos uppskattningsmännen förmått sig önska förvärva ifrågavarande lägenheter till egna hem. Utjorden Söderlund skulle försäljas till dess nuvarande brukare Anders Johannesson, som uppodlat lägenheten och som önskade förvärva densamma såsom bostadslägenhet.

Innan lotten litt. F försåldes, borde enligt uppskattningsmännens förmenande därå befintlig skog avverkas till sådan myckenhet, att endast husbehovsvirke för köpare återstode.

Uppskattningsmännens förslag har biträttts av länsstyrelsen samt överjägmästaren i Smålands distrikt.

I likhet med ortsmyndigheterna har även domänstyrelsen ansett, att egendomen lämpligen borde styckas och försäljas samt framhållit, att kammarkollegium genom beslut den 17 november 1921 förordnat, att hemmanen Brantåsa nr 2 Mellangård och Brantåsa nr 3 Norregård skulle i jordeboken sammanföras och däri upptagas såsom en jordeboksenhet under benämningen Brantåsa nr 4, om 2 oförmedlade och 1 nuvarande mantal, varigenom hinder icke längre förefunnes för denna ägostycknings verkställande. Domänstyrelsen, som i likhet med uppskattningsmännen ansett, att en gemensam försäljning av lotterna litt. A och litt. G borde äga rum, funne det riktigare, att styckningslotternas antal begränsades till sju och att egendomen uppdelades i följande lotter med nedan angivna arealer.

L i t t. o c h n a m n	A r e a l h e k t a r				
	åker	äng	avrösn.	imp.	Summa
A + G huvudg. med 5-andel	8,4130	11,9340	49,4360	0,2470	
	5,6050	49,4160	—	0,1280	
	14,0180	61,3500		0,3750	125,1790
B Björkelund	1,1080	6,3600	2,5600	0,0390	10,0670
C Lärkesholm	0,9600	1,8730	3,0110	0,0050	5,8490
D Bergsnäs	1,0650	1,0860	3,3100	0,0060	5,4670
E Blåberg	0,4500	0,2900	5,5900	—	6,3300
F Planen	1,0840	1,8800	30,2080	0,0100	33,1820
— Söderlund	0,1060	—	0,0400	—	0,1460

Då av uppskattningsmännen föreslagna saluvärden under nu rådande förhållanden på grund av för högt beräknade skogsvärden skulle ställa

sig väl höga, har domänstyrelsen föranstaltat om ny värdering av lotternas skogstillgångar, varigenom saluvärdena nedbragts på sätt härefter angivits:

L i t t o c h n a m n	Uppskattning- männens saluvärde kronor	Domän- styrelsens saluvärde kronor	Därav för skog kronor
A+G huvudgården	46,695.—	31,665.—	13,261.07
B Björkelund	3,900.—	2,586.—	898.96
C Lärkesholm	1,680.—	1,383.—	218.96
D Bergsnäs	1,675.—	1,380.—	239.69
E Blåberg	3,630.—	1,868.—	1,075.92
F Planen	10,740.—	6,525.—	3,571.04

Uppskattningens saluvärde för utjorden Söderlund, 200 kronor, har icke undergått någon förändring.

Styrelsen, som intet haft att erinra mot den av uppskattningens män föreslagna försäljningen i enlighet med gällande grunder för eignahemsupplåtelse från kronoegendomar av lotterna litt. B, C, D, E och F, har anmärkt, att författningens hinder torde föreligga för hembud åt nuvarande brukaren av utjorden Söderlund. Med hänsyn till företagens minskning i saluvärdet i fråga om lotten litt. F har styrelsen ansett den av uppskattningens män förordade avverkningen och försäljningen av den å samma lott växande skogen icke nödvändig.

Egendomen har på föranstaltande av domänstyrelsen utarrenderats under ett år från den 14 mars 1922 mot en avgäld av 600 kronor.

Departements-
chefen.

För försäljning av egendomen i dess helhet synas mig icke föreligga tillräckliga skäl. Däremot kan jag tillstyrka försäljning av lägenheterna litt. C Lärkesholm och litt. D Bergsnäs samt utjorden Söderlund, vilka områden, de båda förstnämnda bebyggda med innehavarna tillhöriga hus, ligga så till, att ett avskiljande av desamma icke kommer att inverka menligt på skötseln av egendomen i övrigt.

Utjorden synes mig böra mot det åsatta saluvärdet av 200 kronor försäljas till dess nuvarande brukare skräddaren Anders Johannesson.

Vidkommande dispositionen av egendomen i övrigt torde Kungl. Maj:t därom besluta, sedan riksdagens beslut i försäljningsfrågan föreligger.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av kronoegendomen Brantåsa nr 4, om 2 oförmedlade och 1 nuvarande mantal, i Moheda socken av Kronobergs län må var för sig med ovan angivna områden försäljas

dels lägenheterna litt. C Lärkesholm och litt. D Bergsnäs enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar;

dels ock utjorden Söderlund till skräddaren Anders Johannesson mot en köpeskillning av 200 kronor att kontant vid tillträdet erläggas till länsstyrelsen i länet samt under villkor i övrigt att köparen ensam vidkännes alla med områdets avskiljande och lagfart å fånget förenade kostnader.

3:o.

I ett till överjägmästaren i Smålands distrikt ställt köpeanbud hava Albin Svensson, Saxnäs, Lidhult, jämte N. E. Carlsson i Yås, A. Swenson i Berg och J. A. Johansson i Bököna den 23 december 1920 anhållit att för en köpeskillning av 2,500 kronor få förvärva en å kronoparken Björkönen i Sunnerbo revir belägen kvarn med vattenfall, damm och landfästen, ävensom kronans halvpårt i ett högre upp i samma vattendrag beläget fall, benämnt Sågfallet, jämte nödigt utmål vid detta senare vattenfall.

[3.]
Kronoparken
Björkönen.

I skrivelse den 7 mars 1922 har domänstyrelsen underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid överlämnat ärendet tillhörande handlingar, däribland en av distriktslantmätaren Nils Olsson upprättad karta över det till förvärv ifrågasatta området, vilken karta kopierats 1921 från hemmanet Björköns utägokarta.

Av handlingarna i ärendet inhämtas bland annat följande.

Kronoparken Björkönen, som jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 3 juni 1892 och den 30 mars 1894 bildats av indragna piparebostället $\frac{1}{4}$ mantal Björkönen nr 1, indragna trumslagarebostället $\frac{1}{4}$ mantal Björkönen nr 1 och indragna sergeants- eller furirbostället $\frac{1}{3}$ mantal Bohult nr 1, är belägen i Odensjö socken av Kronobergs län samt innehåller en areal av sammanlagt 407.80 hektar.

Yasjöbäcken eller Björkö-ån, vari båda de omsökta vattenfallen äro belägna, avleder Yasjöns vatten till sjön Unnen. Ån utgör kronoparkens gräns i norr mot enskildas ägor.

Enligt gamla lagmansrättsdomar äger kronan ensam för $\frac{1}{2}$ mantal Björköns hela kvarnfallet, med rätt till dammfäste på Yås strand, så att Yås by, ehuru ägare av ena stranden, dock icke äger del av fallet därstädes. Kvarnen med kvarnfallet har för tiden 14 mars 1915—14 mars 1925 med hälften till vardera arrendelotten upplåtits på arrende tillsammans med inägorna till förra piparebostället Björköns och till trumslagarebostället Björköns. Vardera egendomens inägor utgöra nämligen en arrendelott.

Kronans andel i Sågfallet har för en tid av tjugu år, räknat från den 14 mars 1919, utarrenderats till sökanden N. E. Carlsson i Yås mot en avgäld av 25 kronor per år.

Utmålsområdet, som angivits å Olssons karta, innehåller enligt samma karta 0.6430 hektar och är — liksom Sågfallet — beläget å förra piparebostället $\frac{1}{4}$ mantal Björköns nr 1 samt utgöres av i huvudsak kal skogsmark.

Sökandena, vilka ämna uppföra en ny kvarn samt, om kraft kan erhållas utöver den för kvarndriften erforderliga, även en mindre kraftstation för att förse orten med elektrisk energi till belysning m. m., anse, att nödig anslutning från intresserade ej kan vinnas och tillräckligt rörelsekapital ej uppbringas för företagets utförande, om ej vattenrätt och utmål förvärvas med full äganderätt.

I skrivelse till överjägmästaren den 27 december 1920 hava 31 hemmansägare uttalat förhoppning om att frågan måtte avgöras på sätt sökandena hemställt.

På uppdrag av sökandena har ingenjör W. E. Gagner, Halmstad, utarbetat plan för vattenfallens utbyggande.

Av ingenjör Gagners därvid lämnade utlåtande framgår, bland annat, att kvarnfallet är cirka 1.73 meter högt, att sågfallets kraft kan tagas i anspråk endast under vintermånaderna, att genom att sammanslå sågfallet och kvarnfallet, som var för sig hava ringa värde, till ett fall kan en nyttig fallhöjd av omkring 3.08 meter erhållas, och att genom den under vinterhalvåret ökade dämningen fallhöjden för denna tid kan ökas till 3.65 meter. Värdet av kronans andel i vattenkraften har Gagner beräknat till 606 kronor.

Utbyggandet av fallen samt anläggningen av kraftstation har beräknats draga en kostnad av 29,400 kronor.

Om det skick, vari kronans kvarn befinner sig, har överjägmästaren yttrat, att kvarnen enligt synemännens åsikt vid av- och tillträdessyn 1915 befunnits så bristfällig, att den ej kunde försättas i fullgott stånd utan ombyggnad, att virket i densamma vore i avsevärd grad angripet av röta och att högst obetydligt av innanredningen vore av bättre beskaffenhet, varför dess värde torde kunna upptagas till högst 500 kronor.

Värdet av 0.50 hektar mark till utmål, anser överjägmästaren kunna sättas till 100 kronor. Enligt denna beräkningsgrund uppgår värdet av utmålet, sådant det å kartan avfattats, med en ytvidd av 0.6430 hektar, till 128 kronor 60 öre.

Då högre försäljningssumma ej torde kunna erhållas än den erbjudna, 2,500 kronor, och räntan härå efter 6 % utgjorde 150 kronor, eller samma belopp som ansetts erhållas vid eventuellt nyttjanderättsavtal, har överjägmästaren funnit sig böra tillstyrka, att köpeanbudet antages.

Arrendatorerna av Björköhemmanen hava skriftligen förklarat sig avstå från sina arrenderättigheter till kvarnen och kvarnfallet, och arrendatorn av kronans halva andel i sågfallet är en av köparna, varför något hinder för försäljningen från deras sida ej förefinnes.

I ärendet har jämväl vattenfallsstyrelsen avgivit utlåtande och därvid anført, att den av ingenjör Gagner verkställda värderingen synes vara oskäligt låg. Värdet av vattenrätten jämte kvarn och 0.50 hektar utmål torde ligga mellan 1,200 och 3,300 kronor. Vid det förhållandet att för vattenrätten med kvarn och utmål bjudits 2,500 kronor, samt överjägmästaren uppskattat värdet av kvarnen till 500 kronor och av utmålet till 100 kronor, skulle å vattenrätten komma ett värde av 1,900 kronor, vilket värde vattenfallsstyrelsen för sin del funne skäligt.

Domänstyrelsen har i ärendet anført, att ifrågavarande kvarn och vattenrätt icke behövdes för skötseln av kronoparken Björkö. För orten åter vore det av stort intresse att en användbar kvarn inrättades och vattenkraften även i övrigt utnyttjades på föreslaget sätt. Styrelsen har ansett den erbjudna köpeskillingen fullt motsvara vattenrättens, kvarnens och utmålets sammanlagda värde.

På av domänstyrelsen anförda skäl tillstyrker även jag försäljningen och hemställer därför, att Kungl. Maj:tt måtte föreslå riksdagen medgiva,

Departements-
chefen.

att kronoegendomarna indragna piparebostället $\frac{1}{4}$ mantal Björkö nr 1 och indragna trumslagarebostället $\frac{1}{4}$ mantal Björkö nr 1 gemensamt tillhörande s. k. kvarnfallet, den förra egendomen tillhörande andel i det s. k. sågfallet jämte å samma egendom uppmätt utmålsområde om 0.6430 hektar må mot en köpeskillning av 2,500 kronor från kronoparken Björkö försäljas till N. E. Carlsson, Yås, A. Swenson, Berg, Albin Svensson, Saxnäs och J. A. Johansson, Bököna, under villkor

att tillträdet sker vid köpets avslutande, då köpeskillingen kontant inbetalas till länsstyrelsen,

att köparna ensamma vidkännas de med områdets avskiljande och lagfart å fånget förenade kostnader,

att köparna i gränsen mellan utmålsområdet, å ena, samt kronoparkens övriga mark, å andra sidan, uppsätta och för framtiden underhålla lämpligt stängsel, samt

att den genom utmålsområdet gående vägen skall vara för allmänt begagnande upplåten.

Statsrådets övriga ledamöter instämma i vad departementschefen hemställt uti de under 1:o—3:o här ovan antecknade ärenden.

Hans Maj:t Konungen behagar härtill lämna bifall samt förordnar, att proposition i dessa ärenden skall med den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.